

Innehåll

Allmänt om det pedagogiska materialet

- Tankar om differentiering 6
- Bilder och differentiering 6
- Motivera dina elever! 6
- Text som differentierar 6
- Funktionella arbetssätt 6
- Begåvade och snabba elever 6
- Att använda den svärtade texten och de gula minneslapparna i undervisningen 6
- Den svärtade texten 6
- De gula minneslapparna 6
- Grupparbete som arbetsmetod 7
- Grunder för samarbete i grupp 7
- De centrala begreppen i kapitlet (delarna) 8
- Debatt i undervisningen 9
- Förslag på teman i Forum 7 som passar för debatter 9
- Korsord 10
- Att göra ett korsord 11
- Föredrag om historiska personer 12
- Kända personer i historien 12
- Instruktioner för faktabaserad uppsats 14
- Så här skriver man faktabaserad uppsats 15

Historien speglar samtiden

- Kartor som historiska källor 17
- Skriftliga källor 18
- Bilder som källor 19
- Statistik som källor 20
- Drama: Napoleons fälttåg 21
- Bilder och uppgifter i läroboken 22

Del I: Livet i början på 1800-talet

- Bild på tavlan eller dokumentkameran: Finland ansluts till Ryssland 27
- Aktivera och inspirera: Att vara finländare 27
- Drama: Soldater vid lägerelden 27
- Uppgift om nationalism 28
- Studera orden i Vårt land 29
- Nätuppgift: områden som inte ännu är självständiga 30
- Grupparbete till kapitel 4
- Skaparna av den ideala nationen 30
- Skaparna av den ideala nationen 30

- Drama: Ständerna 31
- Bild: Folk på landsbygden 32
- Repetitionsorsord 32
- Repetitionsorsord 33
- Repetitionspåståenden 34
- Synvinklar på bilder och uppgifter 35

Del II: Den nya industriella världen

- Bild: Förutsättningar för industrialisering 39
- Statistikuppgift: Arbetskraft i Storbritannien 40
- Drama: Kommunikationshistoria 40
- Tilläggsuppgift: Uppfinnaren Alfred Nobel 40
- Grupparbete till kapitel 7: Industrialiseringen förändrar världen 41
- Drama: Tågresan 41
- Dokumentuppgift: Statistik på olika länders industriproduktion 42
- Dokumentuppgift: Arbetsförhållandena i fabriker 43
- Gör första sidan på en tidning – ideologiska tidningar 44
- Ideologiernas kamp – debatt om 1800-talets ideologier 45
- Drama: Reklamer 48
- Debatt om industrialiseringen 48
- Repetitionsorsord 50
- Repetitionsorsord 51
- 10. Den viktigaste uppfinningen. 51
- Repetitionsövning 52
- Synvinklar på bilder och uppgifter 53

Del III: Imperialismens tid

- Aktivera och inspirera: Kartan berättar 59
- Drama: Imperialismen 61
- Grupparbete till kapitel 10: Vem finner Afrikas stjärna? 61
- Vem finner Afrikas stjärna? 61
- Gissningslek om Japan 62
- Repetitionsorsord 62
- Repetitionsorsord 63
- Repetitionspåståenden 64
- Synvinklar på bilder och uppgifter 65

Del IV: Från indianrike till stormakt

- Aktivera och inspirera: Välj ett indiannamn 68
- Dokumentuppgift: Brev från inbördeskriget 69
- Aktivera och inspirera: USA, de märkliga lagarnas land 70
- Underliga lagar 71
- Repetitionskursord 72
- Repetitionskursord 73
- Repetitionspåståenden 74
- Synvinklar på bilder och uppgifter 75

Del V: Det föränderliga Finland

- Begreppskarta över den ekonomiska utvecklingen i Finland 80
- Begreppskarta över den ekonomiska utvecklingen i Finland 81
- Begreppskarta över den ekonomiska utvecklingen i Finland 82
- Begreppskarta över den ekonomiska utvecklingen i Finland 82
- Begreppskarta över den ekonomiska utvecklingen i Finland 82
- Begreppskarta över den ekonomiska utvecklingen i Finland 82
- Dokumentuppgift och resandets utveckling 83
- Kartuppgift: Att grunda sågverk 84
- Var lönar det sig att bygga industrier? 84
- Var och hur lönar det sig för dig att bygga ångsågar, stålfabriker och järnvägar, varför? 84
- Grupparbete till kapitel 16: Det gröna guldets för mot välstånd 85
- Det gröna guldets för mot välstånd 85
- Dokumentuppgift: Finlands städer växer 85
- Dokumentuppgift: Produktionens utveckling i Finland 86
- Aktivera och inspirera: Varför gå i skola? 87
- Drama: Folkskolan 87
- Repetitionsuppgift till del V: Det föränderliga Finland 88
- Repetitionspåståenden 89
- Repetitionskursord 90
- Repetitionskursord 90
- Synvinklar på bilder och uppgifter 91

Del VI: Striden om Finlands ställning

- Grupparbete till kapitel 18: Finland måste förryskas 95
- Finland måste förryskas 95

- Dokumentuppgift: Den stora adressen 96
- Dokument A: utdrag från den Stora adressen 96
- Dokument C: Hans Kejserliga Majestäts förordning från år 1903 96
- Dokument B: Affisch gjord då den Stora adressen blev till 97
- Bild: Lantdagsreformen i Finland 98
- Planera och påverka: Grupparbete om valaffischerna i det första riksdagsvalet 99
- Repetitionskursord 100
- Repetitionskursord 100
- Repetitionspåståenden 101
- Synvinklar på bilder och uppgifter 102

Del VII: Storkriget och dess följder

- Aktivera och inspirera: Hårdversion av världskriget 106
- Gissningslek om världskriget 106
- Propagandakriget i första världskriget 107
- Tilläggsinformation: Vapentechnologins utveckling fram till första världskriget 107
- Tilläggsinformation: Kemisk krigsföring i första världskriget 107
- Inlevelseuppgift: Ryska revolutionen 108
- Inlevelseuppgift: Ryska revolutionen 108
- Grupparbete till kapitel 23: Ryssland faller sönder, Finland blir självständigt 108
- Ryssland faller sönder, Finland blir självständigt 108
- Repetitionspåståenden 109
- Repetitionskursord 110
- Repetitionskursord 111
- Synvinklar på bilder och uppgifter 112

Del VIII: Finlands inbördeskrig

- Tilläggsinformation: Barn under brinnande inbördeskrig och barnens rättigheter i 2000-talets Finland 117
- Barnens rättigheter på 2000-talet och skolornas läroplaner 117
- Barn har rätt att få veta om sina rättigheter 117
- Vad är internationella barndagen? 117
- Vad är FN:s konvention om barnets rättigheter? 117
- Deklaration om barns rättigheter 117
- Drama: Demonstrationer 118
- Drama: Inbördeskriget 119
- Nätuppgift: Inbördeskriget 120
- Döda i inbördeskriget 120
- Döda i inbördeskriget i Finland 120

Repetitionskorsord	121
Repetitionskorsord	121
Repetitionspåståenden	122
Synvinklar på bilder och uppgifter	123

Prov	126
-------------	-----

Diverse uppgifter

Uppgift till kapitel 1	168
Uppgift till kapitel 2	169
Uppgift till kapitel 3	170
Uppgift till kapitel 4	171
Uppgift till kapitel 5	172
Uppgift till kapitel 6	173
Uppgift till kapitel 7	174
Uppgift till kapitel 8	175
Uppgift till kapitel 9	176
Uppgift till kapitel 10	177
Uppgift till kapitel 11	178
Uppgift till kapitel 12	179
Uppgift till kapitel 13	180
Uppgift till kapitel 14	181
Uppgift till kapitel 15	183
Uppgift till kapitel 16	184
Uppgift till kapitel 17	185
Uppgift till kapitel 18	186
Uppgift till kapitel 19	188
Uppgift till kapitel 20	189
Uppgift till kapitel 20	190
Uppgift till kapitel 21	191
Uppgift till kapitel 22	192
Uppgift till kapitel 23	193

Uppgift till kapitel 24	194
Uppgift till kapitel 25	195
Uppgift till kapitel 26	196

Diverse uppgifter, facit

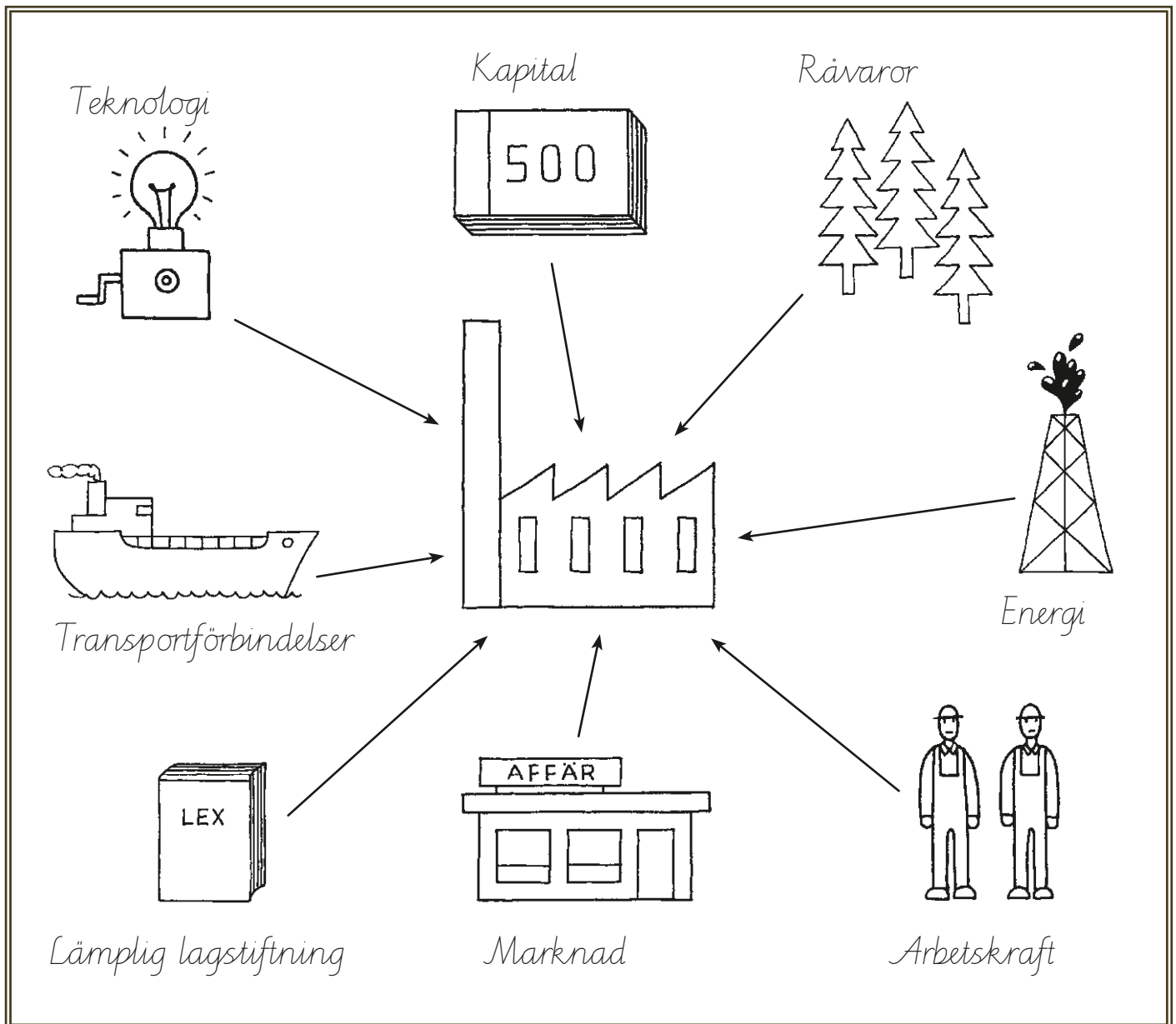
Uppgift till kapitel 1	197
Uppgift till kapitel 2	198
Uppgift till kapitel 3	199
Uppgift till kapitel 4	200
Uppgift till kapitel 5	201
Uppgift till kapitel 6	202
Uppgift till kapitel 7	203
Uppgift till kapitel 8	204
Uppgift till kapitel 9	205
Uppgift till kapitel 10	206
Uppgift till kapitel 11	207
Uppgift till kapitel 12	208
Uppgift till kapitel 13	209
Uppgift till kapitel 14	210
Uppgift till kapitel 15	211
Uppgift till kapitel 16	212
Uppgift till kapitel 17	213
Uppgift till kapitel 18	214
Uppgift till kapitel 19	215
Uppgift till kapitel 20	216
Uppgift till kapitel 20	217
Uppgift till kapitel 21	218
Uppgift till kapitel 22	219
Uppgift till kapitel 23	220
Uppgift till kapitel 24	221
Uppgift till kapitel 25	222
Uppgift till kapitel 26	223

Del II: Den nya industriella världen

Projektionsbild: Förutsättningar för industrialisering

Med hjälp av projektionsbilden kan eleverna bättre komma ihåg förutsättningar för industrialisering.

- Eleverna ritar samma bild som finns på tavlan i sitt häfte.
- Rita en fabrik i mitten. Berätta för eleverna att det inte ännu får ryka ur skorstenen.
- Be eleverna fundera över vad som behövs för att få igång fabriken.
- Efter att eleverna funderat en stund kan deras tankar skrivas på tavlan.
- Det är ganska lätt att rita bilderna som streckteckningar. Berätta mera om varje enskild bild för eleverna, tala t.ex. om vilken råvara som var den viktigaste osv.
- När alla bilder är på plats kan fabriken äntligen börja producera och nu får röken stiga ur skorstenen.

Statistikuppgift: Arbetskraft i Storbritannien

1. Gör ett stapel- eller kurvdiagram av siffrorna i tabellen.
2. Undersök diagrammet. Vilka slutsatser kan du dra?
3. Vilka faktorer förklarar förändringen du lagt märke till?

Arbetskraft i olika branscher i Storbritannien åren 1700-1890 (%)			
	1700	1820	1890
Tjänster	22	30	41
Industri	22	33	43
Jordbruk	56	37	16

Drama: Kommunikationshistoria

Förslag och förverkligande

- Meningen med uppgiften är att eleverna ska kunna leva sig in i olika sätt att kommunicera och presentera dem.
- Läraren delar in klassen i 3-4 elevers grupper.
- Varje grupp får i uppgift att göra ett litet skådespel där ett visst sätt att kommunicera används.
- Ge som uppgift att informera om Titanic olyckan.

Grupper:

1. Brev
2. Telegraf
3. Radio
4. Telefon
5. Television
6. E-post
7. Facebook, Twitter...

Den första gruppen informerar om olyckan genom att skriva brev, den andra med morsealfabetet osv. Gruppen bestämmer själv hur föreställningen byggs upp – kreativitet är tillåtet.

Tilläggsuppgift: Uppfinnaren Alfred Nobel

Meningen är att eleven ska bekanta sig med Alfred Nobel och ta reda på varför han donerade hela sin förmögenhet till konst, vetenskap och fred.

Alfred Nobel var svensk kemist och uppfinnare av dynamiten. Han blev rik på sin uppfinning och sina investeringar och dog som en av de rikaste människorna i världen. Nobel föddes i Sverige, men levde stora delar av sitt liv i Ryssland, Frankrike, Tyskland och Italien. Han talade många språk flytande.

I sin ungdom drömde Nobel om att bli författare och skrev som 18-åring långa engelska dikter. I enlighet med sin fars önskan började sonen studera kemi och fysik och inriktade sig på att designa produkter för krigsindustrin.

Efter att han ha studerat nitroglycerin i tio år, orsakat skador och dödsfall, uppfann Nobel dynamiten. Ett säkert och kontrollerat sätt att spränga saker. Han motiverade år 1891 sin uppfinning på följande sätt för vännen och fredsaktivisten Bertha von Suttner: *Min dynamit leder snarare än tusen världsfördrag till fred. När människan insett att hela arméer kan komma att tillintetgöras, kommer man att*

fortleva i en gyllene fred.

Nobel blev världsberömd på grund av testamentet han skrev som en ensam man i Paris 1895.

I testamentet står det:

All min förmögenhet ska fördelas på följande sätt: man ska grunda en stiftelse som årligen ska ge ett pris åt dem som gjort mänskligheten den största nyttan. Priset ska delas in i fem delar: fysik, kemi, medicin, litteratur och fred. Prismottagarens nationalitet har ingen betydelse.

Uppgifter:

1. Nobelpriset delas ut i fem kategorier. Varför tror du han valde fysik, kemi, medicin, litteratur och fred?
2. Nobel trodde att hans dynamit skulle göra slut på krig. På vilket sätt motiverade han sin åsikt?
3. Varför tror du att Nobel poängterade att nationaliteten på personen som får priset inte har någon betydelse?
4. Nobel kom på hemska och dödliga uppfinningar, men donerade hela sin förmögenhet till t.ex. fredsarbete. Varför gjorde han det? Motivera!

Grupparbete till kapitel 7: Industrialiseringen förändrar världen

Eleverna arbetar i par och för uppgiften reserveras ca 45 minuter. I uppgiften finns en slutuppgift som binder ihop.

Instruktioner till eleverna:

1. Kapitlen ”Fartens tjusning” och ”Industrialiseringen når andra länder”

Läs texten och anteckna hur industrialiseringen förändrade världen och vilka följder förändringarna hade.

2. Kapitlen ”Världen krymper” och ”Städerna under rökdimmnan”

Läs texten och anteckna hur industrialiseringen förändrade världen och vilka följder förändringarna hade.

Slutuppgift

Gör tillsammans en tankekarta över temat ”Industrialiseringen förändrar världen”.

Drama: Tågresa

Förslag och förverkligande:

- Att leva in sig i en tågresa på 1800-talet genom pantomim.
- Välj två frivilliga elever åt gången.
- Den ena eleven är passagerare och sitter i tåget. Den andra är konduktör.
- Läraren viskar eller ger en lapp med information om resmålet till passageraren, som sedan genom pantomim förklarar resmålet för konduktören.
- Konduktören ska gissa vart passageraren är på väg. Klassen kan vid behov hjälpa konduktören.

Resmål:

Passageraren reser för att

- arbeta i fabriken
- se på Eiffeltornet
- besöka sin gamla mamma på landsbygden
- besöka gravgården
- delta i ett arbetarmöte
- komma till hamnen och stiga ombord ett fartyg som är på väg till USA
- handla
- gå och se på fotboll
- komma hem efter en kväll på pubben
- gå på arbetsplatsintervju

Man kan också göra övningen genom att en ritar och de andra gissar.

Dokumentuppgift: Statistik på olika länders industriproduktion

Undersök statistiken nedan.

1.a) Hur stor andel av produktionen i världen hade länderna i diagrammet

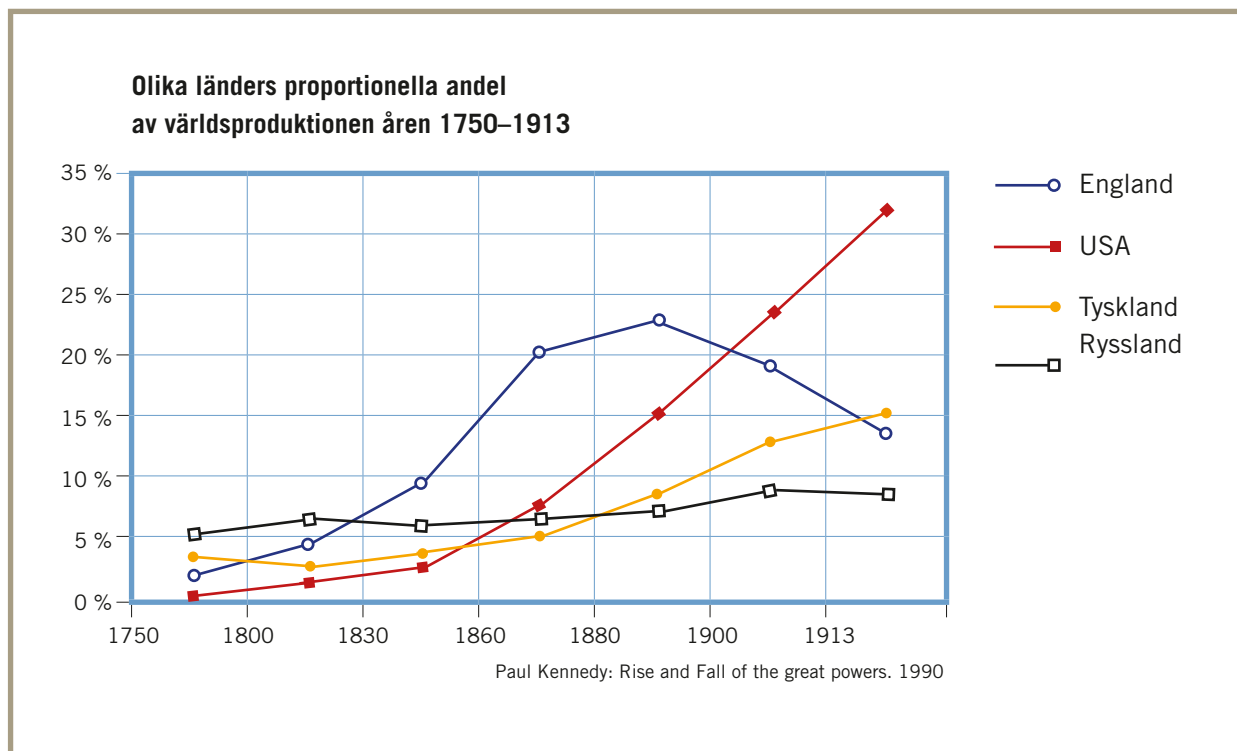
– år 1800

– år 1913?

b) Hur motiverar du din iakttagelse?

2. Vilka förändringar har skett i relationerna mellan länderna?

Vilka faktorer kan förklara förändringen?

Dokumentuppgift: Arbetsförhållandena i fabrikerna

Läs dokumenten om arbetsförhållandena och besvara frågorna.

Dokument 1:

Jag jobbade i Mc Conells gruvor från halv fem på morgonen till sju på kvällen. En halv timmes morgonmål. En timme för lunch. Ingen paus för te.

(En arbetares berättelse för den kungliga kommissionen och parlamentet år 1833)

Dokument 2:

I Willenhall slog man barn med järnpiskor, remmar, käppar, hammare eller med vilket tillhygge som helst som fanns till hands eller så sparkade man till dem.

(Rapport om arbetsförhållandena för barn år 1843.)

Dokument 3:

De yngsta barnen i gruvorna kallas för snörhållare. Deras uppgift är sitta i en liten grop bredvid gruvgångens dörr. Där sitter de och håller i ett snöre som är fäst i dörren och drar i snöret när de hör att en kärra närmar sig. Då öppnas dörren. Barnen sitter där i mörkret tills gruvgången har byggts färdig.

(Rapport om arbetsförhållandena för barn år 1843.)

Dokument 4:

Industriarbetarna har bättre kläder och mer mat än de andra arbetarna. Fabriken är i snyggt skick. Arbetsutrymmena är öppna lämplig, ventilerade, höga och temperaturen i dem är passlig. Jag såg hur man försiktigt underhöll maskinerna och man berättade att olyckor var sällsynta.

(En besökare i Boltons fabriker år 1844, utdrag ur dagbok.)

Frågor:

1. Beskriv arbetsförhållandena i fabrikerna i 1880-talets Storbritannien.
2. Vad tyckte du var det hemskaste?
3. En av texterna skiljer sig från de andra. Vilken? Hitta på en förklaring till varför den skiljer sig från de andra.
4. Hitta på förklaringar till varför man intervjuat arbetare för rapporterna.

Gör första sidan på en tidning – ideologiska tidningar

Ideologierna som uppstod på 1800-talet kan man ta upp med eleverna som grupp-
arbete. Det finns fyra ideologier, men fler grupper kan ha samma ideologi. Man
kan ge eleverna i uppgift att göra första sidan, paradsidan på en tidning från
1800-talet och första sidan på en tidning från 2000-talet. Arbetet kan utföras
elektroniskt eller på en pappersplansch. Se till att det i skolan finns tidningar
som eleverna kan klippa bilder och texter ur.

Instruktioner för eleven:

Gör en framsida – ideologiska tidningar

- Bekanta er med en ideologi och göra framsidan på en tidning. På framsidan ska det mest centrala i ideologi ni har fått i uppgift att ta reda på om komma fram.
- Ideologierna hittar ni på sidorna:
  - liberalism s. 64-65
  - konservatism s. 27
  - nationalism s. 28-29
  - socialism s. 62-63.
- Ni kan också surfa på nätet för att samla in kunskap.
- Tidningen ska ha ett namn som kan kopplas till ideologin.
- Ni får fritt designa framsidan på tidningen. Där får också finnas sådant som vanligtvis finns på tidningars framsidor t.ex. reklam.